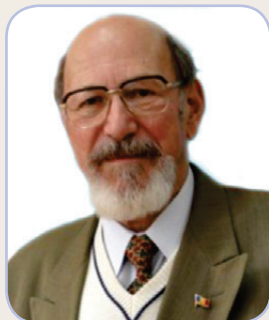

DREPT INTERNAȚIONAL

CZU 341.645.2

COMPETENȚA CURȚII INTERNAȚIONALE DE JUSTIȚIE A ONU DE A SOLUȚIONA O CAUZĂ *EX AEQUO ET BONO*

NICOLAE OSMOCHESCU,
doctor în drept, profesor
universitar, USM

AUGUSTINA ȘIMAN,
doctorandă, USM

SUMAR

Problematica cercetării competenței Curții Internaționale de Justiție de soluționare a unui litigiu internațional prin prisma procedurii *ex aequo et bono* este tratată insuficient în doctrina națională de drept internațional public, precum și în doctrina europeană în general.

Astfel, prezentul articol își propune să răspundă la câteva întrebări importante ale activității organului juridic mondial cu utilizarea principiului *ex aequo et bono*: Ce implică noțiunea de „echitate”? Care este importanța consimțământului părților în astfel de litigii? Procedul în cauză permite utilizarea normelor de drept internațional sau este bazat doar pe raționamentul „a ceea ce este drept și bine”, excluzându-le în totalitate?

Cuvinte-cheie: Curtea Internațională de Justiție, *ex aequo et bono*, echitate, consimțământ, norme juridice, Statutul CIJ, Carta ONU, valoare juridică.

Ex aequo et bono este un termen latinesc care înseamnă „ceea ce este drept și bine” sau „în conformitate cu echitatea și buna conștiință”. Disputele

THE COMPETENCE OF THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE TO SOLVE A DISPUTE BY USING *EX AEQUO ET BONO*

SUMMARY

The issue of investigating the competence of the International Court of Justice in solving an international dispute through *ex aequo et bono* is not fully dealt with in the national doctrine of public international law and in the European one as well. Therefore, this article aims to answer a few important questions regarding the work of the world judicial body when *ex aequo et bono* is being used: What does the notion of „equity” mean? What is the importance of the parties’ consent in such litigation? Does this mean of solving an international dispute allow the use of the norms of international law or is it based only on the reasoning of “what is right and well” and thus neglects the international law?

Key-words: *International Court of Justice, ex aequo et bono, equity, consent, legal rules, ICJ Statute, UN Charter, legal value.*

soluționate prin *ex aequo et bono* țin de utilizarea principiilor corectitudinii în detrimentul implicării exclusive a normelor legale.

De regulă, soluționarea oricărui litigiu internațional presupune interpretări și analize fundamentate pe prevederile sistemului de tratate internaționale și de norme *ius cogens*, dar în momentul în care o autoritate internațională este autorizată să decidă în baza a *ex aequo et bono*, raționamentele sale nu mai sunt limitate de normele juridice internaționale în vigoare și, depășindu-le, ia în considerație ce este judicios și corect în circumstanțele unui anumit caz particular.

Întru clarificarea noțiunilor implicate în cercetare, ținem să subliniem faptul că în dreptul francez termenul de „echitate” este definit drept „realizare supremă a justiției, mergând uneori dincolo de ceea ce prescrie legea” [5, p.146].

În limba română „echitatea” este definită ca fiind „principiu etic și juridic care stă la baza reglementării tuturor relațiilor sociale în spiritul dreptății, egalității și justiției” [1], iar doctrina engleză delimitează principiile echității de deciziile luate în baza *ex aequo et bono*, subliniind că distincția primordială între cele două constă în faptul că judecătorii pot să utilizeze principiile echității atunci când iau decizii în lumina dreptului internațional, iar soluționarea unui litigiu în baza a *ex aequo et bono* permite judecătorului utilizarea oricărui procedeu pe care îl consideră potrivit: *cutuma*, echitatea (în sensul respectării normelor dreptului internațional), principiile morale etc. [7, p.2].

Firesc, pentru a înțelege mai bine care e marja de acțiune impusă de *ex aequo et bono*, comunitatea internațională ar avea nevoie de o definiție a termenului, inclusiv în scopul stabilirii, într-un limbaj definitiv și unic, ce înseamnă „echitate” – o conformitate cu normele legale, cu raționamentul moralității sau utilizarea ambelor procedee concomitent?

Statutul Curții Internaționale de Justiție nu oferă o definiție latinescului „*ex aequo et bono*”, astfel fiind necesară recurgerea la interpretare. Printre tehnicile de interpretare a tratatelor internaționale, formulate în art. 32 al Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor încheiate între state (23 mai 1969), se numără interpretarea cu bună-credință, potrivit sensului obișnuit ce urmează a fi atribuit termenilor tratatului în contextul lor și în lumina obiectului și scopului său ș.a.m.d, inclusiv mijloacele complementare de interpretare, precum sunt lucrările pregătitoare și împrejurările în care a fost încheiat tratatul – pertinente în cazul prezentului articol, or interpretarea conform procedeele listate inițial lasă sensul ambiguu și obscur.

Prezintă o mare relevanță, cu referire la cercetarea inițiată, menționarea faptului că analiza științifică a prezentului articol este fundamentată pe prevederile art. 38 al Statutului Curții Internaționale de Justiție, care stipulează următoarele:

alin. (1) Curtea, a cărei misiune este de a soluționa conform dreptului internațional diferendele care îi sunt supuse, va aplica:

a. convențiile internaționale, fie generale, fie speciale, care stabilesc reguli recunoscute în mod expres de statele în litigiu;

b. *cutuma* internațională, ca dovadă a unei practici generale, acceptată ca drept;

c. principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate;

d. sub rezerva dispozițiilor Articolului 59, hotărârile judecătorești și doctrina celor mai calificați

specialiști în dreptul public al diferitelor națiuni, ca mijloace auxiliare de determinare a regulilor de drept;

alin. (2) Prezenta dispoziție nu aduce atingere **dreptului Curții de a soluționa o cauză *ex aequo et bono*, dacă părțile sunt de acord cu aceasta** [2].

Analizarea sensului obișnuit al termenului latin impune anumite dificultăți, mai ales în circumstanțele faptului că în întregul text al Statutului CIJ acesta este menționat doar în art. 38 alin. (2). Astfel, întru elucidarea circumstanțelor în care a fost încheiat tratatul în cauză (Statutul CIJ), aducem la cunoștință faptul că Curtea Internațională de Justiție a fost stabilită în 1945 prin Carta ONU, își începe activitatea în 1946, fiind un succesor al Curții Permanente a Justiției Internaționale (Permanent Court of International Justice 1922-1946) creată de Liga Națiunilor. Statutul Curții Permanente a Justiției Internaționale (16 decembrie 1920) enumera în mod specific sursele legale pe care urma să le aplice în soluționarea disputelor și în oferirea opiniilor consultative, fără a aduce atingere puterii Curții de a soluționa un caz în baza a *ex aequo et bono*, dacă părțile au convenit astfel [9, p. 96] și, în același timp, fără a defini latinescul.

Întru detalizare explicativă, menționăm că Statutul Curții Permanente a Justiției Internaționale din 16 decembrie 1920 prevedea expres că “Curtea va aplica: 1. Convențiile internaționale, generale sau particulare, recunoscute în mod expres de statele contestante, 2. *Cutumele* internaționale, ca dovadă a unei practici generale acceptate ca lege, 3. Principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate, 4. Sub prevederile articolului 59 (*decizia Curții nu are forță obligatorie decât între părți și în ceea ce privește cazul particular respectiv*), deciziile judiciare și doctrina celor mai calificați publiciști ai variatelor națiuni, ca mijloace auxiliare de determinare a regulilor de drept. Aceste prevederi nu vor aduce atingere competenței Curții de a soluționa un caz în baza *ex aequo et bono*, dacă părțile sunt de acord” [8].

Prin urmare, în pofida faptului că istoricul principului organ judiciar mondial nu a prezentat vreo definiție a termenului, se atestă o precondiție imperativă, existentă încă din anul 1920, care justifică caracterul obligatoriu al deciziilor Curții Internaționale de Justiție, în general [4], și a celor bazate pe raționamentul echității și pe buna conștiință, în particular: voința părților de soluționare a litigiului de către (I) Curte și, respectiv, (II) în baza *ex aequo et bono*.

Astfel, deși Curtea deține capacitatea determinării existenței sau inexistenței competenței sale într-

un anumit litigiu, conform prevederilor statutare [3], ea nu hotărăște și asupra marjei mijloacelor utilizate în soluționarea diferendului, fiind o prerogativă a cererii adresate de către părți (dacă părțile decid să apeleze la procedura ordinară, Curtea va aplica convențiile internaționale, cutumele, principiile generale de drept, dar nu și considerentele proprii a ceea ce este judicios).

Cu referire la această legitate, Aron Broches menționa: „Soluționarea unei dispute prin prisma *ex aequo et bono* mai degrabă decât în baza legii nu rezultă din natura disputei, nici din lacunele existente în drept internațional, dar în întregime din decizia părților de obține o astfel de soluție” [6, p. 231].

Totodată, Statutul Curții Internaționale de Justiție nu restricționează obiectul litigiilor care pot fi soluționate prin aplicarea *ex aequo et bono*. Articolul generic 36 alin. (1) stabilește expres faptul că în competența Curții intră toate cauzele pe care i le supun părțile, precum și toate chestiunile prevăzute în mod special în Carta Națiunilor Unite sau în tratatele și în convențiile în vigoare.

Este firesc să subliniem faptul că o hotărâre pronunțată în baza a *ex aequo et bono* va fi contrară normelor legale sau poate chiar tangențială acestora (*contra legem*) și niciodată în limitele acestora (*intra legem*). Din acest motiv statele manifestă reticență în apelarea la acest mijloc de soluționare a litigiilor internaționale. Excepție la acest caz îl constituie domeniul arbitrajului. Art. 33 al Regulamentului de arbitraj al Comisiei Națiunilor Unite pentru Drept Comercial Internațional (UNCITRAL), adoptat la 15 decembrie 1976, prevede faptul că toți arbitrii vor considera doar dreptul aplicabil, decât cu excepția faptului când convenția arbitrală (clauza compromisorie) permite arbitrilor să considere în loc *ex aequo et bono* sau soluționarea amiabilă.

În același timp, prevederile Statutului CIJ nu stabilesc o forță juridică distinctă a hotărârilor pronunțate în baza *ex aequo et bono*. Prin urmare, raționamentul că toate hotărârile CIJ au o forță juridică obligatorie pentru părțile implicate în litigiu se impune.

Mai mult ca atât, istoricul dreptului internațional public a cunoscut și cazuri de interzicere a folosirii procedurii *ex aequo et bono*. Bunăoară, Acordul de Pace din Algeria dintre Guvernul Eritreea și Guvernul Republicii Federale Democrate Etiopia (2000) prevede în art. 4 alin. (2) că Comisia de soluționare a pretențiilor dintre cele două state nu va avea puterea să ia decizii în baza a *ex aequo et bono*.

Deși numărul cazurilor soluționate de CIJ cu aplicarea procedurii în speță este mic, practic inexis-

tent, prezintă interes elucidarea litigiului „Delimitarea hotarului maritim în Golful Maine, Canada versus Statele Unite” (1984).

Astfel, la 25 noiembrie 1981 Canada și SUA au adresat unei Camere a CIJ problematica delimitării limitei maritime care diviza platoul continental și zonele de pescuit ale celor două părți în zona Golfului Maine. Camera a fost constituită printr-un ordin din 20 ianuarie 1982 și a fost pentru prima oară când cazul a fost audiat de o Cameră ad-hoc a Curții.

Camera și-a pronunțat hotărârea la 12 octombrie 1984. După ce și-a stabilit competența și a definit zona care trebuie delimitată, ea a revizuit originea și evoluția litigiului și a stabilit principiile și regulile dreptului internațional care reglementează problema. Aceasta a indicat că delimitarea ar trebui să se facă prin aplicarea unor criterii echitabile și prin utilizarea unor metode practice care să asigure, reieșind din configurația geografică a zonei și alte circumstanțe relevante, un rezultat echitabil. Aceasta a respins liniile de delimitare propuse de părți și a definit criteriile și metodele pe care le-a considerat posibile de aplicat unei linii de delimitare unice pe care a fost solicitată să o stabilească. Ea a aplicat criterii de natură geografică, în primul rând, și a utilizat metode geometrice potrivite atât pentru delimitarea fundului mării, cât și a mării în sine.

În ceea ce privește trasarea liniei de delimitare, Camera a distins între trei segmente, primele două situându-se în Golful Maine și cel de-al treilea în afara golfului. În cazul primului segment, aceasta a considerat că nu există circumstanțe speciale care să împiedice împărțirea în părți egale a suprapunerii proiecțiilor maritime ale celor două state. Linia de delimitare începe de la punctul de plecare convenit între părți și este bisectorul unghiului format de perpendicularul liniei de coastă care pornește de la Capul Elizabeth până la capătul delimitării existent și perpendicularul liniei de coastă care se deplasează de la acest capăt al delimitării la Cape Sable. Pentru cel de-al doilea segment, Camera a considerat că, având în vedere cvasi-paralelismul dintre coastele Nova Scotia și Massachusetts, trebuie să se traseze o linie mediană aproximativ paralelă cu cele două coaste opuse și apoi să fie corectată pentru a ține seama de (a) diferența de lungime dintre coastele celor două state care se află în vecinătatea zonei de delimitare și (b) prezența insulei Seal în largul coastei Nova Scotia. Linia de delimitare corespunde liniei mediane corectate de la intersecția sa cu bisectorul menționat anterior până la punctul în care ajunge la linia de închidere a Golfului. Cel de-al treilea segment este situat în oceanul larg și constă dintr-o

perpendiculară pe linia de închidere a Golfului de la punctul în care linia mediană corectată se intersectează cu linia respectivă. Terminarea acestui segment final se situează în triunghiul definit de părți și coincide cu ultimul punct de suprapunere a zonelor respective de 200 de mile aflate în revendicare de către cele două state. Coordonatele liniei desenate de Camera sunt plasate în dispozitivul hotărârii [10]. Astfel, Curtea Internațională de Justiție a stabilit o nouă linie de frontieră, dintre Canada și SUA, pe Golful Maine.

Întru înțelegerea amplă a lucrărilor Curții în speța menționată este important să aducem în lumină explicațiile oferite de Ghidul CIJ privind competența acesteia de a soluționa o cauză în baza *ex aequo et bono*: „Articolul 38 alin. (2) al Statutului (...) permite Curții, în circumstanțele specificate, să soluționeze o dispută fără a ține cont în mod strict de normele existente de drept internațional, dar în corespundere cu ce este corect și just. În absența consimțământului părților la litigiu, Curtea nu poate să utilizeze acest procedeu și trebuie să aplice legea, în conformitate cu prevederile alin. (1) al articolului 38. Decizia unui caz *ex aequo et bono* trebuie să fie diferențiată de cazurile în care Curtea aplică principiile generale de drept recunoscute de state sau principiile echitabile de drept internațional sau interpretează dreptul existent într-un mod echitabil (echitate *infra legem*). În astfel de cazuri Curtea este obligată să acționeze în limitele dreptului existent, în timp ce în cazul exercitării puterii *ex aequo et bono* cu acordul părților, Curtea **nu este obligată să respecte cu strictețe normele legale și poate chiar să le neglijeze în întregime**. Distincția a fost menționată ocazional în deciziile Curții (de exemplu, *North Sea Continental Shelf*; *Continental Shelf (Libyan Arab Jamabiriya / Malta)*; *Frontier Dispute (Burkina Faso / Republic of Mali)*). Totuși, exercitarea puterii *ex aequo et bono* cu consimțământul părților este supusă anumitor limite. Curtea este în continuare obligată să acționeze doar într-o capacitate judiciară și trebuie să fie atentă să nu depășească normele de drept sau alte standarde acceptate ale echității și rezonabilității care prevalează în comunitatea internațională” [9, p.98].

În concluzie, Curtea a definitivat faptul că în lucrările sale conceptul de „echitate/echitabil” se referă la respectarea și confirmarea normelor de drept

în vigoare și, în același timp, a explicat că în cazul soluționării unui litigiu internațional prin prisma *ex aequo et bono* pot fi folosite normele legale, dacă ea consideră de cuviință. Totuși, lucrările sale sunt limitate și ele nu trebuie să perturbeze climatul mondial al comunității internaționale, stabilit prin conglomeratul dreptului și al moralei. Or, acest fapt contravine scopului primordial al Organizației Națiunilor Unite, dintre structura căreia CIJ face parte - să mențină pacea și securitatea internațională.

Referințe bibliografice:

1. Dicționar Explicativ al Limbii Române. <https://dexonline.ro/definitie/echitate> (vizitat 17.02.2018)
2. Statutul Curții Internaționale de Justiție din 26 iunie 1945. <http://www.monitoruljuridic.ro/act/statut-din-26-iunie-1945-al-curtii-internationale-de-justitie-emitent-organizatia-natiunilor-unite-publicat-n-monitorul-19363.html> (vizitat 17.02.2018)
3. Statutul Curții Internaționale de Justiție din 26 iunie 1945, Articolul 36 alin. (6): În cazul diferendului asupra chestiunii dacă Curtea este competentă, Curtea va decide.
4. Statutul Curții Internaționale de Justiție din 26 iunie 1945, Articolul 59: Decizia Curtii nu are forta obligatorie decât între partile în litigiu și numai pentru cauza pe care o soluționează. Articolul 60: Hotărârea este definitivă și nu poate fi atacată. În caz de diferend asupra înțelesului sau a întinderii dispozițiilor hotărârii, Curtea o va interpreta la cererea oricăreia dintre părți.
5. Guillien R., Vincent J. *Lexique des termes juridiques*. Paris: Dalloz, 1990. 699 p.
6. Broches A. *Selected Essays: World Bank, ICSID, and Other Subjects of Public and Private International Law* (Hardback), Published by Springer, Netherlands (Martinus Nijhoff, 1995). 1281 p.
7. Bharti Sh. A critical study on power of the ICJ to decide a case *ex aequo et bono* under article 38 (2). In: *International Journal of Multidisciplinary and Academic Research (SSIJMAR)*, 2016, Vol. 5, No.2, p.1 -15.
8. League of Nations, Statute of the Permanent Court of International Justice, 16 December 1920, Article 38.
9. The International Court of Justice. Handbook. 320 p. (e-book: <http://www.icj-cij.org/files/publications/handbook-of-the-court-en.pdf>) (vizitat 17.02.2018).
10. Web page of the International Court of Justice: Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America). <http://www.icj-cij.org/en/case/67> (vizitat 17.02.2018)

